

KALINA ŁUKASIEWICZ

Wydział Pedagogiki i Psychologii, UMCS, Lublin
e-mail: kalina.lukasiewicz@gmail.com

Cechy osobowości młodych twórców podejmujących próby literackie

W psychologii prowadzone są nieliczne badania dotyczące twórczości literackiej i osób uzdolnionych w tej dziedzinie. Badania zaprezentowane w niniejszym artykule podejmują to zagadnienie. Celem badań było odnalezienie cech osobowości charakteryzujących młode osoby podejmujące działania twórcze w dziedzinie literatury. Wykorzystano w tym celu metody kwestionariuszowe – Listę Przymiotnikową ACL oraz Kwestionariusz Twórczego Zachowania KANH. Badaniami objęto uczniów klas licealnych z obszaru województwa lubelskiego. Uzyskane dane poddano eksploracyjnej analizie czynnikowej. Przyjętym modelem teoretycznym był trójczynnikiowy model osobowości twórczej E. Nęcki. Uzyskane wyniki stanowią empiryczne potwierdzenie jego zasadności. Wykazano, że młodzi twórcy literatury opisują się poprzez cztery czynniki: perfekcjonizm, narcyzm, ekstrawersję oraz zaniżoną samoocenę. W strukturze osobowości grupy porównawczej, którą stanowiła młodzież działająca twórczo w innych dziedzinach artystycznych, wyodrębniono trzy cechy: konformizm towarzyski, tendencję do wywierania wpływu na innych oraz poszukiwanie doznań. Czynnikiem charakterystycznym jedynie dla młodych twórców literatury jest niska samoocena, co znajduje potwierdzenie w badaniach dorosłych pisarzy i poetów.

Słowa kluczowe: *osobowość, młodzi artyści, młodzi twórcy literatury, twórczość literacka*

Zainteresowanie tematyką twórczości artystycznej osób wybitnie zdolnych systematycznie wzrasta. W edukacji coraz większy nacisk kładzie się na pracę z uczniami zdolnymi. Wiele opracowań koncentruje się na funkcjonowaniu uczniów zdolnych, nie różnicując jednak uczniów ze względu na dziedzinę ich uzdolnień. Zdaniem R.E. Bernackiej (2009) zdolności ogólne, rozumiane jako potencjał intelektualny, nie są tym samym co uzdolnienia specjalne, charakterystyczne dla danej dziedziny.

L.G. Johnson i G.A. Hatch (1990) analizując zachowanie kilkorga małych dzieci, które zostały uznane za bardzo oryginalne, odkryli, że wszystkie one cechowały się niezależnością, wytrwałością, zmiennością oraz mocno rozbudowaną ekspresyjnością. Badacze ci doszli ponadto do wniosku, że kreatywność każdego dziecka koncentrowała się wokół innego obszaru i w związku z tym zupełnie inaczej się przejawiała. Potwierdza to tezę, że kreatywność jest specyficzna dla danej dziedziny, co zostało stwierdzone także w innych badaniach (Piirto 1998a; Plucker 1999; Han, Marvin 2002; Park, Lubinski, Benbow 2007).

W badaniach polskich wyraźnie odczuwalny jest niedobór prac poświęconych uzdolnieniom literackim oraz osobom zajmującym się twórczością literacką. W literaturze światowej wiele badań koncentruje się na poszukiwaniu związków między uzdolnieniami literackimi a zaburzeniami psychicznymi (Ludwig 1994, 1995; Kaufman 2001; Kaufman, Sexton 2006). Wiele prac potwierdza, że pisarze narażeni są zwłaszcza na zaburzenia nastroju – depresję i chorobę afektywną dwubiegunową, a także schizofrenię. Ponadto w tej grupie zawodowej częste są także samobójstwa (Jamison 1996; Preti, Miotto 1999; Kaufman 2000; Kaufman, Baer 2002; Kaufman 2003; Kohanyi 2005; Nettle 2006; Silvia, Kaufman 2010).

Badając twórcze literacko dzieci oraz bardzo zdolne osoby piszące, J. Piirto (2004) zdefiniowała 16 właściwości, które charakteryzują specyfikę ich pracy. Wiele z tych opisów wymaga właściwości osobowościowych i poznawczych związanych z kreatywnością – myślenie metaforyczne, wyobrażenia wizualna, otwartość na doświadczenie, gotowość do bawienia się pomysłami czy poczucie humoru. Twórczy pisarze mogą być opisywani jako lubiący ryzyko, uparci, wytrwali, potrafiący dobrze się prezentować (Piirto, 1998b), a także samotni w dzieciństwie (Gallo, 1994). A. Kohanyi stworzyła model osobowości twórczych pisarzy, który łączy cechy osobowości i wpływy środowiska. Przyjmuje ona, że pisarze mogą przeżywać nadmierną ilość stresu w dzieciństwie, co skutkuje zaburzeniami psychicznymi w ich dorosłym życiu (Kohanyi 2005).

Twórczych pisarzy cechuje niezależność i nonkonformizm, cenią oni sobie aspekty etyczne i estetyczne, utrzymują stan ciągłego zaciekawienia i zdumienia. Można je opisać jako osoby wrażliwe estetycznie, doceniające wartości intelektualne i kwestie poznawcze (Piirto 2002).

Kobiety, które zajmują się twórczością literacką, mają tendencję do bardziej abstrakcyjnego spostrzegania świata i kierowania się intuicją (Piirto 1998a), jednakże niezależnie od płci, pisarze mogą przejawiać cechy osobowości, które przeczą utartym schematom ról płciowych (tamże).

Wśród badaczy nie ma zgodności co do tego, czy u twórczych pisarzy dominuje motywacja zewnętrzna, czy wewnętrzna (Ryan, Deci 2000). L.M. Cleary uważa, że młodzieżą i dziećmi piszącymi częściej kierują motywacje zewnętrzne, takie jak oceny szkolne (Cleary 1991). Sami pisarze, zapytani o to, jaka jest ich motywacja do tworzenia, wskazują zarówno na motywacje wewnętrzne, jak i zewnętrzne (Arana 2003). A. Tokarz

zwraca uwagę na motywację hubrystyczną w procesie twórczym, która łączy w sobie cechy motywacji zewnętrznej i wewnętrznej (Tokarz 2005a, 2005b).

Niektóre badania pokazują, że twórczy pisarze przejawiają cechy związane z otwartością, takie jak docenianie wartości intelektualnych i przeżyć estetycznych oraz oryginalna percepcja (Piirto 2002). G. Greengross i G.F. Miller (2009) mierzyli cechy osobowości Wielkiej Piątki u komedianów. Przebadali profesjonalnych i amatorskich komików oraz pisarzy komediowych. W porównaniu z grupą kontrolną, wszyscy komicy i pisarze komediowi uzyskiwali wyższe wyniki w zakresie otwartości na doświadczenie. Pisarze uzyskiwali najwyższe wyniki w tym zakresie wśród wszystkich grup, co może oznaczać, że otwartość jest szczególnie ważna w twórczości literackiej. Badania J.C. Kaufmana pokazały, że w porównaniu ze studentami dziennikarstwa studenci uzdolnieni literacko uzyskiwali wyższe wyniki w zakresie neurotyczności i otwartości oraz niższe wyniki w zakresie sumienności (Kaufman 2002).

Ponieważ w polskiej literaturze przedmiotu brakuje badań dotyczących twórczości młodych twórców literackich, postanowiono zweryfikować tezy o ich strukturze osobowości. W tym celu oprócz badań z literatury światowej wykorzystano model osobowości twórczej E. Nęcki (2012).

Problematyka badań

Badania nad osobowością jednostek twórczych były prowadzone w dwóch nurtach. Z jednej strony skupiano się na opisywaniu osobowości twórczej, szukając odpowiedzi na pytanie o to, jakie cechy osobowości sprzyjają powstawaniu twórczych dzieł. Z drugiej zaś strony opisywano osobowość twórców, poszukiwano cech osobowości, które są typowe dla osób twórczych.

Próbując ująć to zagadnienie w sposób syntetyczny i odkryć osobowościowy mechanizm twórczości, E. Nęcka (2012) zbudował autorski model osobowości twórczej. Jego zdaniem osobowość twórczą można opisać poprzez trzy grupy cech – otwartość, niezależność oraz wytrwałość.

Otwartość jest związana z łatwością przyswajania nowych informacji, ciekawością poznawczą, zainteresowaniami estetycznymi, plastycznością i giętkością myślenia. Cecha ta w dużym stopniu wiąże się także z preferencją zmian, potrzebą nowości, zapotrzebowaniem na ciągłą stymulację i nowe, niezwykle doznania. Niezależność dotyczy postawy nonkonformistycznej, małej podatności na wpływ społeczny, kierowania się własnymi standardami i założonymi celami, niekiedy podważania norm, wyznawania niekonwencjonalnych poglądów i ich wyrażania, co jest związane także z buntowniczością. E. Nęcka podkreśla również w tym miejscu rolę psychotyczności, która może przejawiać się psychopatią, schizofrenią lub – właśnie – twórczością. Wy-

trwałość osób twórczych przejawia się w gotowości i zdolności do długotrwałego wysiłku oraz odraczania gratyfikacji. Pojawia się tu również zagadnienie motywacji i problem paradoksalnej struktury osobowości twórców. Z jednej strony łatwo i często potrafią oni wzbudzać motywację autonomiczną, z drugiej zaś często charakteryzuje ich wysoka ambicja, potrzeba osiągnięć oraz potwierdzania własnej wartości.

Poniższe rozważania dotyczyć będą strukturalnych zależności występujących między cechami, za pomocą których opisują się młodzi artyści – pisarze oraz przedstawiciele innych dziedzin sztuki. Do odkrycia czynników wchodzących w skład struktury osobowości zostanie wykorzystana analiza czynnikowa wykonana metodą głównych składowych (Ferguson, Takane 2004). Głównym problemem badawczym będzie odpowiedź na pytanie, czy czynniki budujące trójczynnikowy model osobowości twórczej E. Nęcki (otwartość, wytrwałość, niezależność) zostaną odtworzone w grupie młodych artystów. Badania prowadzone nad literatami pozwalają przypuszczać, że młodzi pisarze będą opisywali się dodatkowo poprzez czynnik dotyczący zaburzeń nastroju.

Osoby badane i przebieg badań

Osobami badanymi byli uczniowie liceów ogólnokształcących w województwie lubelskim ($N = 118$), zarówno szkół publicznych, jak i prywatnych, którzy działają artystycznie. W badaniu wzięło udział 90 dziewcząt oraz 28 chłopców. Najwięcej było uczniów klas pierwszych ($N = 57$), najmniej liczną grupę stanowili natomiast uczniowie klas trzecich (maturalnych) ($N = 23$). Uczestnicy badań dostawali do wypełnienia arkusz ACL oraz KANH wraz z metryczką. Uzyskane dane poddano obróbce statystycznej, wykorzystując eksploracyjną analizę czynnikową. Została ona przeprowadzona oddzielnie dla osób, które działają w sferze literackiej ($N = 49$), oraz tych, które działają w innych dziedzinach sztuki, takich jak np. teatr, taniec, muzyka, plastyka ($N = 69$).

Metoda badawcza

Do badania wykorzystano Listę Przymiotnikową ACL w wersji standardowej (Martowska 2012) oraz Kwestionariusz Twórczego Zachowania KANH (Poppek 2004). Lista Przymiotnikowa ACL to narzędzie zawierające 300 przymiotników,

spośród których badany ma za zadanie wybrać te, które opisują jego samego. Służy ono do mierzenia wybranych cech osobowości. ACL umożliwia obliczenie wyników w 37 skalach: skalach tematycznych, skalach potrzeb, skalach analizy transakcyjnej, skalach twórczości i inteligencji oraz skalach kontrolnych. W dalszych analizach wykorzystano wszystkie skale potrzeb, skale twórczości i inteligencji oraz wybrane skale kontrolne (Typowość: Com) i tematyczne (Osobowość twórcza: Cps, Męskość: Mas, Kobiecość: Fem). Narzędzie to cechuje się satysfakcjonującą rzetelnością i trafnością. Posiada normy stenowe dla osób w wieku 15–69 lat, oddzielne dla kobiet i mężczyzn.

Kwestionariusz Twórczego Zachowania KANH jest narzędziem umożliwiającym badanie uzdolnień twórczych rozumianych jako właściwości osobowościowe człowieka. Składa się z 60 stwierdzeń, do których badani ustosunkowują się na 3-stopniowej skali, określając, w jakim stopniu dane zdanie jest w stosunku do niego prawdziwe. Kwestionariusz ten pozwala na obliczenie wyników w 4 skalach: Konformizm (K) i Nonkonformizm (N) – tworzące emocjonalno-motywacyjny wymiar twórczości oraz Zachowania Algorytmiczne (A) i Zachowania Heurystyczne (H) odnoszące się do sfery poznawczej. KANH jest narzędziem trafnym i rzetelnym. Posiada opracowane normy stenowe dla uczniów lubelskich szkół średnich.

Analiza i interpretacja wyników

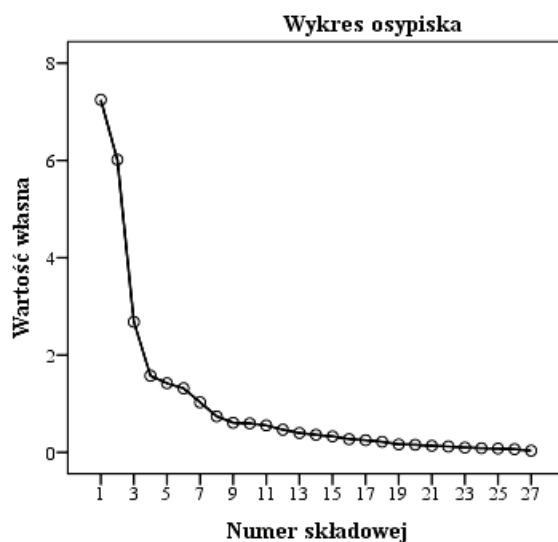
Cechy osobowości młodych artystów

Aby wyodrębnić czynniki składające się na osobowość młodych artystów (przedstawicieli różnorodnych dziedzin z wyjątkiem literatury), posłużono się analizą czynnikową. Zasadność jej przeprowadzenia potwierdziła miara adekwatności próby Kaisera–Meyera–Olkina – współczynnik *KMO* był wystarczająco wysoki ($KMO = 0,764$). Wyznacznik bliski zera ($<0,0001$) oraz istotny test sferyczności Bartletta ($\chi^2_{(351)} = 1474,97$; $p < 0,001$) potwierdziły, że interkorelacje między zmiennymi były odpowiednie. W celu oszacowania liczby czynników wystarczających i niezbędnych do wyjaśnienia zmienności wspólnej zastosowano metodę Kaisera (tab. 1) oraz analizę wykresu osypiska (Field 2009).

Metoda Kaisera (głównych składowych) wskazała na zasadność wyodrębnienia siedmiu czynników, których wartość własna jest większa od jedności, a które wyjaśniałyby łącznie 79% wariancji. Ze względu na wyjaśniany przez nie procent zmienności ($< 6\%$) zdecydowano się wyodrębnić trzy czynniki, czego słuszność potwierdza wykonany test Scree Plot (rys. 1).

Tabela 1. Wyniki analizy głównych składowych dla cech osobowości młodych artystów

Składowa	Początkowe wartości własne		
	Ogółem	% wariacji	% skumulowany
1	7,248	26,845	26,845
2	6,018	22,287	49,132
3	2,681	9,929	59,061
4	1,574	5,829	64,891
5	1,420	5,260	70,151
6	1,315	4,871	75,022
7	1,028	3,808	78,830

Rys. 1. Test Scree Plot dla składowych osobowości młodych artystów

Estymacji zasobu wariacji wspólnej dokonano metodą głównych składowych, wykonując rotację nieortogonalną Oblimin z normalizacją Kaisera (tab. 2).

Tabela 2. Wyniki oszacowania wariacji wspólnej czynników osobowości młodych artystów

Czynnik	Początkowe wartości własne		
	Ogółem	% wariacji	% skumulowany
1	7,248	26,845	26,845
2	6,018	22,287	49,132
3	2,681	9,929	59,061

Wyodrębnione czynniki wyjaśniają łącznie 59% wariacji. Czynniki pierwszy wyjaśnia 27% wariacji wspólnej, czynnik drugi wyjaśnia 22% wariacji, a czynnik trzeci wyjaśnia 10% wariacji. Pozostałe 41% wariacji całkowitej to wkład wariacji swoistej.

Składowe poszczególnych czynników oraz wartości ich ładunków czynnikowych zaprezentowano w tabeli 3.

Tabela 3. Macierz modelowa czynników osobowości młodych artystów

	Składowa		
	1	2	3
Potrzeba opiekowania się	0,865		
Potrzeba afiliacji	0,827		
Kobiecość	0,791		
Niska oryginalność, niska inteligencja	0,735		
Typowość (skala kontrolna)	0,702		
Potrzeba wytrwałości	0,644	0,438	-0,439
Potrzeba rozumienia siebie i innych	0,638		
Potrzeba autonomii	-0,626	0,485	
Potrzeba podporządkowania	0,606	-0,604	
Potrzeba agresji	-0,587	0,538	
Potrzeba porządku	0,543	0,441	-0,524
Potrzeba kontaktów heteroseksualnych	0,543		0,609
Wysoka oryginalność, wysoka inteligencja	-0,493		
Niska oryginalność, wysoka inteligencja	0,439		
Potrzeba osiągnięć	0,420	0,786	
Potrzeba dominacji		0,895	
Potrzeba poniżania się		-0,860	
Nonkonformizm		0,733	
Męskość		0,715	
Potrzeba doznawania opieki i wsparcia		-0,675	
Skala osobowości twórczej		0,620	
Potrzeba ekshibicjonizmu psychicznego		0,579	0,480
Konformizm		-0,460	
Zachowania algorytmiczne			-0,557
Potrzeba zmian			0,552
Wysoka oryginalność, niska inteligencja			0,468
Zachowania heurystyczne			

Pierwszy wyodrębniony czynnik nasycy sobą 15 cech. Najwyższe ładunki czynnikowe (wyższe niż 0,7) niosą ze sobą następujące cechy: potrzeba opiekowania się,

potrzeba afiliacji, kobiecość, niska oryginalność, niska inteligencja oraz typowość. Ładunki czynnikowe wyższe niż 0,5 czynnik ten osiągnął w zakresie cech: potrzeba wytrwałości, potrzeba rozumienia siebie i innych, potrzeba autonomii (ładunek ujemny), potrzeba podporządkowania, potrzeba agresji (ładunek ujemny), potrzeba porządku oraz potrzeba kontaktów heteroseksualnych. Najniższe ładunki osiągnął w cechach: wysoka oryginalność, wysoka inteligencja (wartość ujemna), niska oryginalność, wysoka inteligencja oraz potrzeba osiągnięć.

Czynnik drugi nasyca sobą 14 cech. Wysokie ładunki czynnikowe (powyżej 0,7) osiągnął w zakresie cech: potrzeba dominacji, potrzeba poniżania się (ładunek ujemny), potrzeba osiągnięć, nonkonformizm oraz męskość. Ładunki czynnikowe wyższe niż 0,5 niosą ze sobą cechy: potrzeba doznawania opieki i wsparcia (wartość ujemna), skala osobowości twórczej, potrzeba podporządkowania (ładunek ujemny), potrzeba ekshibicjonizmu psychicznego i potrzeba agresji. Najniższe czynniki niosą ze sobą cechy: potrzeba autonomii, konformizm (ładunek ujemny), potrzeba porządku oraz potrzeba wytrwałości.

Trzeci spośród wyodrębnionych czynników nasyca sobą 7 cech. Ładunki czynnikowe powyżej 0,5 niosą ze sobą cechy: potrzeba kontaktów heteroseksualnych, zachowania algorytmiczne (ładunek ujemny), potrzeba zmian, potrzeba porządku (wartość ujemna). Najniższe ładunki czynnikowe niosą cechy: potrzeba ekshibicjonizmu psychicznego, wysoka oryginalność, niska inteligencja oraz potrzeba wytrwałości (ładunek ujemny).

Wyodrębnione czynniki są ze sobą słabo skorelowane – zależności są prawie nie znaczące lub ich brak (tab. 4).

Tabela 4. Macierz korelacji czynników osobowości młodych artystów

Czynnik	1	2	3
1	1,000	-0,013	-0,117
2	-0,013	1,000	0,082
3	-0,117	0,082	1,000

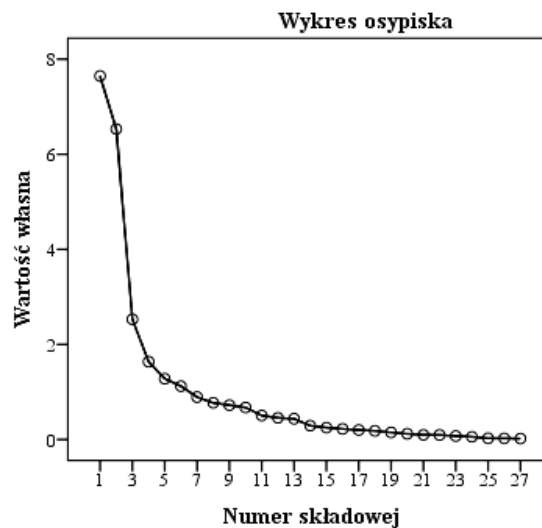
Cechy osobowości młodych twórców podejmujących próby literackie

Słuszność przeprowadzenia analizy czynnikowej dla grupy młodych twórców-pisarzy potwierdziły satysfakcjonujące wskaźniki *KMO* (= 0,693), wyznacznik (<0,0001) oraz istotny test sferyczności Bartletta ($\chi^2_{(351)} = 1138,666$; $p < 0,001$). Oszacowania liczby czynników umożliwiających wyjaśnienie wariancji wspólnej dokonano metodą Kaisera (tab. 5) oraz za pomocą testu Scree Plot (analiza wykresu osypiska).

Tabela 5. Wyniki analizy głównych składowych dla cech osobowości młodych pisarzy

Składowa	Początkowe wartości własne		
	Ogółem	% wariacji	% skumulowany
1	7,65	28,32	28,32
2	6,53	24,19	52,51
3	2,53	9,36	61,87
4	1,64	6,06	67,93
5	1,28	4,73	72,67
6	1,12	4,15	76,82

Metoda głównych składowych wg Kaisera wskazała na zasadność wyodrębnienia sześciu czynników, których wartość własna jest większa niż 1 i które wyjaśniają łącznie 76,82% całkowitej wariacji wyjściowej. Ze względu na niski wyjaśniany przez nie procent wariacji (<6) zdecydowano się wyodrębnić cztery czynniki. Słuszność tej decyzji potwierdza analiza wykresu osypiska (rys. 2).

Rys. 2. Test Scree Plot dla składowych osobowości młodych pisarzy

Oszacowanie zasobu wariacji wspólnej zostało przeprowadzone z wykorzystaniem metody głównych składowych, przy zastosowaniu rotacji ukośnej Oblimin z normalizacją Kaisera (tab. 6).

Wyodrębnione cztery czynniki wyjaśniają łącznie 68% zasobów wariacji wspólnej (tab. 6). Czynniki pierwszy wyjaśnia 28% wariacji, czynniki drugi wyjaśnia 24% wariacji, czynniki trzeci wyjaśnia 9% wariacji, a czynniki czwarty wyjaśnia 6% wariacji. Pozostałe 32% wariacji należy przypisać wpływowi wariacji swoistej.

Tabela 6. Wyniki oszacowania wariancji wspólnej czynników osobowości młodych pisarzy

Czynnik	Początkowe wartości własne		
	Ogółem	% wariancji	% skumulowany
1	7,65	28,32	28,32
2	6,53	24,19	52,51
3	2,53	9,36	61,87
4	1,64	6,06	67,93

Składowe poszczególnych czynników razem z ich ładunkami czynnikowymi zostały zamieszczone w tabeli 7.

Tabela 7. Macierz modelowa czynników osobowości młodych pisarzy

	Składowa			
	1	2	3	4
Potrzeba porządku	0,898			
Potrzeba wytrwałości	0,843			
Potrzeba osiągnięć	0,788	0,419		
Niska oryginalność, wysoka inteligencja	0,758			
Potrzeba rozumienia siebie i innych	0,612		0,439	
Typowość (skala kontrolna)	0,562			
Męskość	0,453	0,786		
Potrzeba doznawania opieki i wsparcia	-0,435	-0,547		
Wysoka oryginalność, wysoka inteligencja	-0,416			
Potrzeba poniżania się		-0,887		
Potrzeba ekshibicjonizmu psychicznego		0,847		
Potrzeba podporządkowania		-0,794		
Potrzeba dominacji		0,789		
Potrzeba autonomii		0,768		
Potrzeba agresji		0,731		
Wysoka oryginalność, niska inteligencja		0,637		0,484
Nonkonformizm		0,517	0,421	
Potrzeba opiekowania się		-0,442	0,739	
Potrzeba afiliacji			0,831	
Potrzeba kontaktów heteroseksualnych			0,821	
Niska oryginalność, niska inteligencja			0,714	
Kobiecość			0,654	
Zachowania heurystyczne			0,578	
Potrzeba zmian			0,411	-0,539
Zachowania algorytmiczne				0,753
Konformizm				0,619
Skala osobowości twórczej				

Pierwszy z wyodrębnionych czynników nasycy sobą 9 cech. Najwyższe ładunki czynnikowe (o wartościach wyższych niż 0,7) niosą ze sobą cechy: potrzeba porządku, potrzeba wytrwałości, potrzeba osiągnięć, niska oryginalność, wysoka inteligencja. Ładunki czynnikowe powyżej 0,5 czynnik ten osiągnął w cechach: potrzeba rozumienia siebie i innych oraz typowość. Najniższe ładunki niosą ze sobą cechy: męskość, potrzeba doznawania opieki i wsparcia (ładunek ujemny) oraz wysoka oryginalność, wysoka inteligencja (ładunek ujemny).

Drugi wyodrębniony czynnik nasycy sobą 12 cech. Ładunki o największych wartościach osiągnął w zakresie następujących cech: potrzeba poniżania się (wartość ujemna), potrzeba ekshibicjonizmu psychicznego, potrzeba podporządkowania, potrzeba dominacji, męskość, potrzeba autonomii oraz potrzeba agresji. Ładunki wyższe niż 0,5 niosą ze sobą cechy: wysoka oryginalność, niska inteligencja, potrzeba doznawania opieki i wsparcia (ładunek ujemny), nonkonformizm, potrzeba opiekowania się (ładunek ujemny) oraz potrzeba osiągnięć.

Czynnik trzeci nasycy sobą 4 cechy. Najwyższe ładunki czynnikowe osiągnął on kolejno malejąco w cechach: zachowania algorytmiczne, konformizm, potrzeba zmian (ładunek ujemny), wysoka oryginalność, niska inteligencja.

Czynniki, które zostały wyodrębnione, nie są ze sobą silnie skorelowane – zależności są prawie nic nie znaczące lub brak ich (tab. 8).

Tabela 8. Macierz korelacji czynników osobowości młodych pisarzy

Czynnik	1	2	3	4
1	1,000	-0,049	0,265	-0,013
2	-0,049	1,000	-0,007	-0,255
3	0,265	-0,007	1,000	-0,004
4	-0,013	-0,255	-0,004	1,000

Podsumowanie wyników

Przeprowadzona analiza czynnikowa wykazała, że młodzi artyści (osoby związane z różnymi dziedzinami sztuki z wyjątkiem literatury) opisują się poprzez trzy niezależne czynniki. Czynniki te wyjaśniają łącznie 59% wariancji całkowitej.

Czynnik pierwszy ma największy wkład w wariancję wyników. Analizując ładunki czynnikowe poszczególnych cech, które go ładują, można dostrzec ich trzy grupy. Z jednej strony czynnik ten jest ładowany przez cechy dotyczące relacji z innymi ludźmi. Są to towarzyskość, serdeczność, otwartość, opiekuńczość, poszukiwanie kontaktów towarzyskich, wzbudzanie sympatii i akceptacji, empatyczność, życzli-

wość. Kolejną grupą cech ładujących ten czynnik są cechy związane z byciem przewidywalnym i konwencjonalnym. Mieszczą się tu również takie cechy, jak niechęć do zmian, przestrzeganie norm społecznych i moralnych, niechęć do wyróżniania się, bycie podobnym do innych ludzi. Trzecią grupą cech ładujących ten czynnik są cechy związane z pewnym rodzajem inteligencji społecznej – rozumienie zachowania swojego oraz innych ludzi, a także wytrwałość w realizacji celów, wysokie aspiracje (w dyscyplinach, które są społecznie uznane), sumiennosc. Należy uznać, że czynnik ten jest związany z potrzebą przynależności i aprobaty społecznej. Bycie podobnym do innych, konwencjonalnym i przewidywalnym sprawia, że jest się osobą lubianą przez innych, z którą łatwo się żyje i która nie sprawia zawodów i rozczarowań, a poprzez życie zgodne ze społecznymi i moralnymi normami nie krzywdzi innych, lecz jest dla nich wyrozumiała i pomocna. Głębokie zrozumienie własnej osoby oraz innych ludzi także ułatwia funkcjonowanie społeczne. Wysokie aspiracje w dziedzinach uznanych społecznie, wytrwałość i sumiennosc sprzyjają osiągnięciom, dzięki którym można zdobyć szacunek wśród innych oraz ich sympatię. Czynnik ten nazwano *konformizmem towarzyskim*.

Drugi czynnik wyodrębniony w grupie artystów zawiera w sobie trzy grupy cech. Grupa pierwsza wskazuje na tendencję do dominowania nad innymi ludźmi, zawiera dążenia do wywierania wpływu, sprawowania kontroli nad innymi ludźmi, władczosc, pewność siebie, niezależność, skłonność do udzielania rad innym. Druga grupa cech związana jest z wysokimi aspiracjami, ambicją, zorientowaniem na cel, wytrwałością w realizacji celów, upartym dążeniem do nich, zdyscyplinowaniem, sumiennoscią i odpornością. Trzecia grupa cech wiąże się z wykorzystywaniem innych do realizacji własnych zamierzeń – z jednej strony mamy do czynienia z wywieraniem wpływu na innych, manipulacją, naciąganiem granic, nieliczeniem się z innymi i wyrażaniem swoich uczuć i potrzeb (również tych wrogich) wprost, z drugiej strony znajdują się tu cechy mówiące o dążeniu do bycia podziwianym i uznanym, manipulowaniu własnym wizerunkiem, sprawianiu wrażenia interesującego, chęci przyciągnięcia uwagi innych za wszelką cenę, skłonności do histrionicznego zachowania. Należy uznać, że czynnik ten wyraża tendencję do wywierania wpływu na innych, co ma na celu zapewnić podziw i uznanie oraz ułatwić realizację postawionych sobie, ambitnych celów. Czynnik ten wskazuje na to, że swoją wysoką potrzebę osiągnięć i bycia podziwianym jednostka jest skłonna zaspokoić za wszelką cenę, także kosztem innych osób. Czynnik ten nazwano *tendencją do wywierania wpływu na innych*.

Trzeci czynnik, który został wyodrębniony w grupie artystów, jest konstytuowany również przez trzy grupy cech. Pierwszą grupą są cechy dotyczące dążenia do kontaktów z płcią przeciwną. Zawiera się tu czerpanie emocjonalnej satysfakcji z tych kontaktów, umiejętnosc radzenia sobie w sytuacjach interpersonalnych, poczucie humoru, wrażliwość, wzbudzanie sympatii i akceptacji, silne instynkty i popędy erotyczne, towarzyskość, uczuciowość, chęć zwracania na siebie uwagi. Druga

grupa cech, które składają się na trzeci czynnik, jest związana z szybkim tempem psychicznym i zawiera w sobie aktywność, zmienność zachowań i postaw, małą wytrwałość, szybkie rozpraszanie się, unikanie rutyny, szybkie reakcje i działania, spontaniczność, nieprzewidywalność, energiczność oraz aktywność i sprawność przetwarzania poznawczego. Trzecia grupa cech wchodzących w skład tego czynnika wiąże się z poszukiwaniem przyjemności. Zawierają się tu cechy takie jak: lubiący doświadczenia zmysłowe, lubiący sobie dogadzać, estetycznie wrażliwi, mający poczucie humoru, rzucający się ochoczo w wir życia. Należy uznać, że cechy te wiążą się z potrzebą doświadczania różnego rodzaju doznań – związanych z kontaktami heteroseksualnymi, doznaniem wynikającymi z tempa i różnorodności życia, ciągłych zmian oraz poszukiwania przyjemności w zabawie, zmysłowości, fantazjach, pięknie, zaspokajaniu potrzeb. Czynnik ten nazwano *poszukiwaniem doznań*.

W grupie młodych pisarzy ujawniły się cztery czynniki, poprzez które opisują się twórcy uczniowie. Wyjaśniają one łącznie 68% wariacji.

Analiza ładunków czynnikowych poszczególnych cech ładujących pierwszy z wyodrębnionych czynników wykazała, że w zakresie tego czynnika można dostrzec trzy grupy cech. Pierwsza grupa zawiera w sobie cechy dotyczące wysokich ambicji i aspiracji. Znajdują się tu cechy związane z wybrednością, uporem, docenianiem zagadnień intelektualnych i poznawczych, tendencją do dominacji, wiarą w siebie. Druga grupa cech wiąże się z sumiennością i pracowitością. Zawiera w sobie cechy dotyczące wysokiej samodyscypliny, zorganizowania, odpowiedzialności, skuteczności. Trzecia grupa cech dotyczy utrzymywania poprawnych stosunków z innymi – mieszczą się tu określenia takie jak: lubiący udzielać rad innym, otwarty, szczery w kontaktach, prostolinijny, przestrzegający norm społecznych i moralnych, konserwatysta. Cechy te opisują osobę, która dobrze radzi sobie w kontaktach społecznych, zależy jej na uznaniu społecznym, dąży do zrozumienia innych. Należy uznać, że czynnik ten jest związany z chęcią bycia osobą pod każdym względem poprawną, idealną, przy jednoczesnych wysokich wymaganiach wobec siebie. Czynnik ten opisuje osoby, którym zależy na wysokich osiągnięciach, realizowaniu ambitnych celów oraz na prawidłowych, życzliwych kontaktach z innymi, a które jednocześnie są gotowe do ciężkiej, sumiennej pracy, aby te cele zrealizować. Czynnik ten nazwano *perfekcjonizmem*. Należy pamiętać, że w tym znaczeniu dotyczy on również dążenia do jak najlepszego funkcjonowania w sferze społecznej.

W drugim z wyodrębnionych czynników można odnaleźć trzy rodzaje cech. Po pierwsze czynnik ten konstytuują cechy dotyczące wyolbrzymionego poczucia własnego znaczenia – poczucie niezależności od innych, samodzielności, zadufania w sobie, zuchwałość, buntowniczość, zarozumiałość, oryginalność, pewność siebie, władzy, dominacji i sukcesach. Drugą grupę tworzą cechy związane z wysokim poczuciem własnej wartości, skoncentrowanie na sobie, fantazjowanie o eksploatowaniu innych do realizacji własnych celów – nieliczenie się z innymi, agresywne, atakują-

ce i krzywdzące podejście do ludzi, krytycyzm, bezpośrednie i niekontrolowane wyrażanie swoich potrzeb i uczuć (również tych wrogich), naciąganie ustalonych granic, kłótniowość, arogancja, skłonności do stosowania przymusu lub manipulacji, dążenie do swoich celów kosztem innych osób, obojętność na uczucia innych, nastawienie rywalizacyjne. Trzecią grupą cech są te, które dotyczą chęci wzbudzenia podziwu u innych. Są to takie cechy, jak dramatyzowanie własnej osoby, sprawianie wrażenia interesującego, przyciąganie uwagi, towarzyskość, skłonności do manipulowania innymi w celu zyskania ich przychylności, zalotność. Można uznać, że osoby, które mają wysokie mniemanie o sobie, uzurpują sobie prawo do wykorzystywania innych, ponieważ wydaje im się, że są osobami mającymi wyjątkowe uprawnienia. Egocentryczne nastawienie warunkuje brak empatii i nieumiejętność utożsamiania się z potrzebami i uczuciami innych osób. Poczucie wyjątkowości powoduje oczekiwanie bycia podziwianym i szanowanym. Jeżeli tak się nie dzieje, takie jednostki będą uzurpowały to przymusem lub manipulacją. Czynniki te określono mianem *narcyzmu*.

Trzeci czynnik, który konstytuuje osobowość młodych pisarzy, zawiera w sobie cechy powiązane z trzema sferami. Pierwsza grupa cech jest związana z utrzymywaniem dobrych relacji z innymi, przy czym są to relacje otwarte, głębokie, szczerze. Druga grupa cech dotyczy poszukiwania różnego rodzaju doznań – poczucie humoru i skłonności do żartowania, poszukiwanie relacji i czerpanie z nich przyjemności, wyrażanie potrzeb wprost i nieumiejętność odraczania gratyfikacji, docenianie doznań zmysłowych, zamiłowanie do zmian i różnorodności, poszukiwanie nowych doznań, marzycielstwo, fantazjowanie, buntowniczość, postawa twórcza, nonkonformizm. Ostatnia grupa cech jest związana z aktywnością – zawiera takie cechy, jak duże tempo psychiczne, aktywność, otwartość, spontaniczność. Należy uznać, że wszystkie te grupy cech mają swoje źródło w dominacji części współczulnej autonomicznego układu nerwowego oraz wysokim potencjale pobudzenia przy niższym potencjale hamowania, co sprawia, że do optymalnego funkcjonowania jest potrzebna duża dawka stymulacji. Czynniki te określono mianem *ekstrawersji*.

Ostatni, czwarty czynnik konstytuujący osobowość młodych literatów zawiera w sobie również trzy grupy cech. Pierwsza z nich dotyczy wycofania, niskiego poczucia własnej wartości, podległości i bierności. Druga grupa cech związana jest z przekonaniem o małej sprawności i niskiej skuteczności. Ostatnia grupa cech dotyczy sztywności oraz braku pomysłowości. Grupa ta zawiera takie cechy, jak wyobraźnia odtwórcza, myślenie konwergencyjne, stereotypowość, poszukiwanie w otoczeniu stabilizacji i ciągłości, unikanie sytuacji nieokreślonych i ryzykownych. Niskie poczucie własnej wartości wiąże się z niską odpornością emocjonalną i przekonaniem o małej skuteczności i sprawności. Ma to wpływ na brak wiary we własne możliwości i wobec tego preferowanie sytuacji znanych, bezpiecznych, niezwiązanych z ryzykiem czy możliwością poniesienia porażki. Czynniki te nazwano *zaniżoną samooceną*.

Dyskusja wyników

W wyniku przeprowadzonych analiz wyodrębniono trzy czynniki konstytuujące osobowość młodych artystów, które wyjaśniają łącznie 59% wariacji wyników oraz cztery czynniki budujące osobowość młodych pisarzy (wyjaśniają one łącznie 68% zmienności wyników).

Osobowość młodych artystów jest determinowana przez takie czynniki, jak konformizm towarzyski, władczość oraz poszukiwanie doznań (tab. 9). Dla pierwszego z wymienionych czynników najistotniejszymi cechami są towarzyskość, dopasowanie się do innych oraz inteligencja społeczna. Czynnikiem ten nie jest charakterystyczny dla dorosłych twórców – jest związany z aspektem rozwojowym. Młodzi ludzie, będąc świadomymi swojej wyjątkowości, powodowani wysoką potrzebą afiliacji, charakterystyczną dla ich okresu rozwojowego (Brzezińska 2000), starają się jak najbardziej dopasować do rówieśników i zasłużyć tym na ich sympatię. Drugi czynnik – wywieranie wpływu – obejmuje dominację, wysokie aspiracje oraz eksploatowanie innych do osiągnięcia własnych celów. Czynnikiem ten jest związany z niezależnością, którą opisuje E. Nęcka (2012), charakteryzując swój model osobowości twórczej. Zachowania antyspołeczne tego typu są charakterystyczne dla jednostek z rysem osobowości psychotycznej (Eysenck 1992). Czynnikiem ten ma związek również z wytrwałością. Jej związki z kreatywnością potwierdziły także inne badania (Cropley 1997; Andriopoulos, Lowe 2000; Ericsson 2006). Dla osób twórczych charakterystyczne są wysokie aspiracje, dążenie do osiągnięć i pragnienie potwierdzenia własnej wartości (Tokarz 1996; Feist 1999). Aby te ambicje mogły zostać zrealizowane, jednostki twórcze są skłonne przejawiać wrogość, agresję lub arogancję w stosunku do innych ludzi (Shalley, Oldham 1997; Feist 1999; Van Dyne, Jehn, Cummings 2002), a nawet zachowania schizotypowe, które mają związek z kreatywnością (Burch i in. 2006; Nettle 2006; Miller, Tal 2007).

Tabela 9. Struktura osobowości młodych artystów

Czynnik	Konformizm towarzyski	Władczość	Poszukiwanie doznań
Charakterystyczne cechy	Towarzyskość	Dominacja	Poszukiwanie kontaktów heteroseksualnych
	Dopasowanie do innych	Wysokie aspiracje	Szybkie tempo psychiczne
	Inteligencja społeczna	Eksploatowanie innych do osiągnięcia własnych celów	Poszukiwanie przyjemności

Ostatni z czynników wyodrębniony w strukturze osobowości młodych artystów – poszukiwanie doznań – obejmuje poszukiwanie kontaktów heteroseksualnych, szybkie

tempo psychiczne oraz poszukiwanie przyjemności. Jest to czynnik dość mocno powiązany z otwartością opisaną w modelu osobowości twórczej E. Nęcki. Poszukiwanie doznań wiąże się zarówno z otwartością na doświadczenie, charakterystyczną dla artystów (Feist 1999; Helson 1999; Simonton 1999; George, Zhou 2001; Scratchley, Hakstian 2001; Dollinger, Urban, James 2004; Prabhu, Sutton, Sausser 2008), jak i z potrzebą nowości oraz potrzebą przeżywania ciągłych stymulacji i nowych, niespotykanych doznań (Schroth, Lund 1994; Zuckerman 1994; Pufal-Struzik 1996).

Osobowość młodych pisarzy jest konstytuowana przez cztery czynniki: perfekcjonizm, narcyzm, ekstrawersję oraz zaniżoną samoocenę (tab. 10). Czynniki określone mianem perfekcjonizmu oraz narcyzmu mają wiele wspólnego z czynnikiem wytrwałości opisanym w teoretycznym modelu E. Nęcki, a potwierdzonym jako mający związek z kreatywnością w licznych badaniach (Cropley 1997; Andriopoulos, Lowe 2000; Ericsson 2006), głównie poprzez wysoką motywację osiągnięć, ambicje oraz potrzebę potwierdzania własnej wartości (Tokarz 1996; Feist 1999). Czynniki te wskazują również na wysokie poczucie własnej skuteczności w sferze kreatywności, które wiąże się z kreatywnością (Tierney, Farmer 2002, 2004). D. Simonton (1999) potwierdził również związki kreatywności z zachowaniami demonstracyjnymi, mającymi na celu zwrócenie uwagi. Czynnik trzeci – ekstrawersja – prawdopodobnie jest związany z pozytywnym pobudzeniem emocjonalnym, sprzyjającym twórczości (emocje filokreatywne). Radość, sympatia interpersonalna, zaciekawienie i pozytywny afekt ułatwiają powstawanie nowych pomysłów (Kocowski 1991a, 1991b; Amabile i in. 2005; Fredrickson, Branigan 2005). Ponadto czynnik ten wynika z aspektu rozwojowego.

Ostatnim z wyodrębnionych czynników jest zaniżona samoocena. Dogłębna analiza własnej osoby, której sprzyja twórczość literacka, kryzysy twórcze i rozwojowe oraz społeczny odbiór jednostki twórczej i jej (nie zawsze zgodnych z normami) zachowań w kontekście wysokich oczekiwań wobec siebie i narcystycznym rysie osobowości, może prowadzić do rozczarowania samym sobą i zaniżonej samooceny, co z kolei może wyzwać stany depresyjne (Nęcka 2012). Związki depresji z kreatywnością są podkreślane w licznych pracach (Weisberg 2006; Silvia, Kaufman 2010; Silvia, Kimbrel 2010).

Tabela 10. Struktura osobowości młodych pisarzy

Czynnik	Perfekcjonizm	Narcyzm	Ekstrawersja	Zaniżona samoocena
Charakterystyczne cechy	Wysokie aspiracje	Wylbrzmięte poczucie własnego znaczenia	Towarzystwość	Wycofanie
	Sumienność	Eksploatowanie innych do osiągnięcia własnych celów	Poszukiwanie doznań	Niska sprawność i mała skuteczność
	Chęć utrzymania poprawnych relacji z innymi	Chęć bycia podziwianym	Aktywność	Sztuczność

Przeprowadzone badania pozwoliły na empiryczne potwierdzenie teoretycznego modelu osobowości twórczej E. Nęcki. Model ten został odtworzony, choć w nieco innej konfiguracji. W strukturze osobowości młodych twórców ważne okazały się także aspekty społeczne. U młodych artystów znalazły one odbicie w czynniku nazywanym konformizmem towarzyskim, natomiast u młodych pisarzy – w ekstrawersji. W strukturze osobowości młodych pisarzy ujawniły się cechy związane z niską samooceną, czego nie zaobserwowano w grupie porównawczej.

Bibliografia

- AMABILE T.M., BARSADE S.G., MUELLER J.S., STAW B.M., 2005, *Affect and Creativity at Work*, Administrative Science Quarterly, 50(3).
- ANDRIOPOULOS C., LOWE A., 2000, *Enhancing organisational creativity: the process of perpetual challenging*, Management Decision, 38(10).
- ARANA M., 2003, *The Writing Life: Writers on How They Think and Work*, Public Affairs, New York.
- BERNACKA R.E., 2009, *Rozważania terminologiczne wokół pojęć: uczeń zdolny, uzdolniony, utalentowany, skuteczny*, [w:] J. Łaszczuk, M. Jabłonowska (red.), *Zdolności i twórczość jako perspektywa współczesnej edukacji*, Wydawnictwo Universitas Rediviva, Warszawa.
- BRZEZIŃSKA A., 2000, *Spoleczna psychologia rozwoju*, Scholar, Warszawa.
- BURCH G.S.J., PAVELIS C., HEMSLEY D.R., CORR P.J., 2006, *Schizotypy and creativity in visual artists*, British Journal of Psychology, 97(2).
- CLEARY L.M., 1991, *Affect and Cognition in the Writing Processes of Eleventh Graders. A Study of Concentration and Motivation*, Written Communication, 8(4).
- CROPLEY A.J., 1997, *Creativity and mental health in everyday life*, [in:] M.A. Runco, R. Richards (eds.), *Eminent creativity, everyday creativity, and health*, Ablex Publishing, Greenwich.
- DOLLINGER S.J., URBAN K.K., JAMES T.A., 2004, *Creativity and openness: Further validation of two creative product measures*, Creativity Research Journal, 16(1).
- ERICSSON K.A., 2006, *The influence of experience and deliberate practice on the development of superior expert performance*, [in:] K.A. Ericsson, N. Charness, P.J. Feltovitch, R.R. Hoffman (eds.), *The Cambridge handbook of expertise and expert performance*, Cambridge University Press, New York, NY.
- EYSENCK H.J., 1992, *The definition and measurement of psychoticism*, Personality and Individual Differences, 13(7).
- FEIST G.J., 1999, *The influence of personality on artistic and scientific creativity*, [in:] R.J. Sternberg (ed.), *Handbook of creativity*, Cambridge University Press, New York, NY.
- FERGUSON G.A., TAKANE Y., 2004, *Analiza statystyczna w psychologii i pedagogice*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- FIELD A., 2009, *Discovering statistics using SPSS*, Sage publications, London.
- FREDRICKSON B.L., BRANIGAN C., 2005, *Positive emotions broaden the scope of attention and thought-action repertoires*, Cognition and Emotion, 19(3).
- GALLO D.R., 1994, *The Writing Processes of Professional Authors*, English Journal, 83(5).
- GEORGE J.M., ZHOU J., 2001, *When openness to experience and conscientiousness are related to creative behavior: an interactional approach*, Journal of Applied Psychology, 86(3).
- GREENGROSS G., MILLER G.F., 2009, *The Big Five personality traits of professional comedians compared to amateur comedians, comedy writers, and college students*, Personality and Individual Differences, 47(2).

- HAN K.S., MARVIN C., 2002, *Multiple Creativities? Investigating Domain-Specificity of Creativity in Young Children*, *Gifted Child Quarterly*, 46(2).
- HELSON R., 1999, *A longitudinal study of creative personality in women*, *Creativity Research Journal*, 12(2).
- JAMISON K.R., 1996, *Touched with Fire: Manic-Depressive Illness and the Artistic Temperament*, Free Press, New York, NY.
- JOHNSON L.G., HATCH J.A., 1990, *A Descriptive Study of the Creative and Social Behavior of Four Highly Original Young Children*, *The Journal of Creative Behavior*, 24(3).
- KAUFMAN J.C., 2000, *Genius, lunatics and poets: Mental illness in prize-winning authors*, *Imagination, Cognition and Personality*, 20(4).
- KAUFMAN J.C., 2001, *The Sylvia Plath effect: Mental illness in eminent creative writers*, *The Journal of Creative Behavior*, 35(1).
- KAUFMAN J.C., 2002, *Narrative and Paradigmatic Thinking Styles in Creative Writing and Journalism Students*, *Journal of Creative Behavior*, 36(3).
- KAUFMAN J.C., 2003, *The cost of the muse: poets die young*, *Death Studies*, 27(9).
- KAUFMAN J.C., BAER J., 2002, *I bask in dreams of suicide: Mental illness, poetry, and women*, *Review of General Psychology*, 6(3).
- KAUFMAN J.C., SEXTON J.D., 2006, *Why doesn't the writing cure help poets?*, *Review of General Psychology*, 10(3).
- KOCOWSKI T., 1991a, *Aktywność twórcza człowieka. Filogeneza. Funkcje. Uwarunkowania*, [w:] T. Kocowski (red.), *Szkice z teorii twórczości i motywacji*, SAWW, Poznań.
- KOCOWSKI T., 1991b, *Holistyczna koncepcja procesu twórczego*, [w:] T. Kocowski (red.), *Szkice z teorii twórczości i motywacji*, SAWW, Poznań.
- KOHANYI A., 2005, *Four Factors That May Predict the Emergence of Creative Writing: A Proposed Model*, *Creativity Research Journal*, 17(2–3).
- LUDWIG A.M., 1994, *Mental illness and creative activity in female writers*, *American Journal of Psychiatry*, 151(11).
- LUDWIG A.M., 1995, *The Price of Greatness: Resolving the Creativity and Madness Controversy*, Guilford Press, New York, NY.
- MARTOWSKA K., 2012, *Lista przymiotnikowa ACL: Harrison G. Gough, Alfred B. Heilbrun, Jr. Polska normalizacja*, Pracownia Testów Psychologicznych PTP, Warszawa.
- MILLER G.F., TAL I.R., 2007, *Schizotypy versus openness and intelligence as predictors of creativity*, *Schizophrenia Research*, 93(1).
- NETTLE D., 2006, *Schizotypy and mental health amongst poets, visual artists, and mathematicians*, *Journal of Research in Personality*, 40(6).
- NEĆKA E., 2012, *Psychologia twórczości*, GWP, Gdańsk.
- PARK G., LUBINSKI D., BENBOW C.P., 2007, *Contrasting intellectual patterns predict creativity in the arts and sciences tracking intellectually precocious youth over 25 years*, *Psychological Science*, 18(11).
- PIIRTO J., 1998a, *Themes in the lives of successful contemporary U.S. women creative writers*, *Roeper Review: A Journal on Gifted Education*, 21(1).
- PIIRTO J., 1998b, *Understanding Those Who Create*, 2nd ed., Gifted Psychology Press, Scottsdale, AZ.
- PIIRTO J., 2002, *"My teeming brain": Understanding creative writers*, Hampton Press, Cresskill, NJ.
- PIIRTO J., 2004, *Understanding Creativity*, Great Potential Press, Scottsdale, AZ.
- PLUCKER J.A., 1999, *Reanalyses of Student Responses to Creativity Checklists: Evidence of Content Generality*, *The Journal of Creative Behavior*, 33(2).
- POPEK S., 2004, *Kwestionariusz twórczego zachowania KANH*, UMCS, Lublin.
- PRABHU V., SUTTON C., SAUSER W., 2008, *Creativity and certain personality traits: Understanding the mediating effect of intrinsic motivation*, *Creativity Research Journal*, 20(1).
- PRETI A., MIOTTO P., 1999, *Suicide among eminent artists*, *Psychological Reports*, 84(1).

- PUFAL-STRUZIK I., 1996, *Demand for Stimulation in Young People with Different Levels of Creativity*, *High Ability Studies*, 7(2).
- RYAN R.M., DECI E.L., 2000, *Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being*, *American Psychologist*, 55(1).
- SCHROTH M.L., LUND E., 1994, *Relationships between need achievement, sensation seeking and cognitive performance*, *Personality and Individual Differences*, 16(6).
- SCRATCHLEY L.S., HAKSTIAN A.R., 2001, *The Measurement and Prediction of Managerial Creativity*, *Creativity Research Journal*, 13(3–4).
- SHALLEY C.E., OLDFHAM G.R., 1997, *Competition and creative performance: Effects of competitor presence and visibility*, *Creativity Research Journal*, 10(4).
- SILVIA P.J., KAUFMAN J.C., 2010, *Creativity and mental illness*, [in:] J.C. Kaufman, R.J. Sternberg (eds.), *Cambridge handbook of creativity*, Cambridge University Press, New York, NY.
- SILVIA P.J., KIMBREL N.A., 2010, *A dimensional analysis of creativity and mental illness: Do anxiety and depression symptoms predict creative cognition, creative accomplishments, and creative self-concepts?*, *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 4(1).
- SIMONTON D.K., 1999, *Origins of genius: Darwinian perspectives on creativity*, Oxford University Press, New York, NY.
- TIERNEY P., FARMER S.M., 2002, *Creative self-efficacy: Its potential antecedents and relationship to creative performance*, *Academy of Management Journal*, 45(6).
- TIERNEY P., FARMER S.M., 2004, *The Pygmalion process and employee creativity*, *Journal of Management*, 30(3).
- TOKARZ A., 1996, *Wstępna korekta modelu autonomicznej motywacji poznawczej. Studia z psychologii*, t. 7.
- TOKARZ A., 2005a, *Dynamika procesu twórczego*, UJ, Kraków.
- TOKARZ A., 2005b, *Motywacja jako warunek aktywności twórczej*, [w:] A. Tokarz (red.), *W poszukiwaniu zastosowań psychologii twórczości*.
- VAN DYNE L., JEHN K. A., CUMMINGS A., 2002, *Differential effects of strain on two forms of work performance: individual employee sales and creativity*, *Journal of Organizational Behavior*, 23(1).
- WEISBERG R.W., 2006, *Creativity: Understanding innovation in problem solving, science, invention, and the arts*, Wiley and Sons, Hoboken, NJ.
- ZUCKERMAN M., 1994, *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking*, Cambridge University Press, New York, NY.

Personality traits of creative adolescents attempting to produce literary output

There is a small number of conducted scientific research in psychology regarding literary creativity and gifted adolescent writers.. The study presented within this paper is covering this topic. The aim of the research was to discover the personality traits of the adolescents attempting to create literary output. The following methods have been used during the study: Adjective Check List (ACL) and Creative Behaviour Questionnaire KANH. A group of high-school students located in Lublin Voivodeship participated in the investigation. The output of the research has been examined using Exploratory Factor Analysis (EFA) method. Theoretical assumptions were based on a tripartite model of creative personality proposed by E. Necka. The results are its empirical confirmation. Youth creative writers are being characterised with four factors: perfectionism, narcissism, extraversion and low self-esteem. Within the structure of the

comparative group, that was composed of young people acting actively in other areas of art, three factors have been found: social conformism, the tendency to have impact on others and sensation seeking. A factor specific for young artists of the literature is low self-esteem, which is justified in studies of adult writers and poets.

Keywords: *personality, creative adolescents, young creative writers, literary creativity*